

Pochodzenie głagolitycznego alfabetu

10 grudnia 2016

Poniższy tekst jest tłumaczeniem artykułu Pawła Serafimowa o pochodzeniu alfabetu głagolicy. Do prawidłowego odczytania zawartych w tekście niestandardowych znaków zaleca się ściągnięcie i zainstalowanie głagolicowych czcionek [TUTAJ](#). Życzę miłej lektury.

WSTĘP

Nie ma zbyt wiele społeczeństw, które opracowały niezależnie od siebie własny alfabet, doskonale oddający specyfikę ich mowy. Wysoko rozwinięte kultury jak grecka i rzymska musiały zapożyczyć swoje systemy pisma z wcześniej wykształconych tradycji piśmienniczych.

Przypuszczalnie, pierwszy słowiański alfabet – głagolica został wymyślony i wprowadzony w IX w. n.e. Faktem jest, iż istnieje wiele teorii o pochodzeniu i wieku głagolitycznego alfabetu. I. Taylor i V. Jagić twierdzili, że głagolica pochodzi z jakiegoś typu pochyłego greckiego alfabetu z IX w. n.e., podczas gdy V. Vondrak, R. Nahtingal, F. Fortunatov i inni sugerowali, że Cyryl inspirował się orientalnymi pismami: hebrajskim, samarytańskim i koptyjskim. Całkowicie odmienna jest opinia G. Černohvostova, którego teoria była prezentowana pośmiertnie przez V. Kiparskiego. Według Černohvostova pismo głagolityczne reprezentuje ważne chrześcijańskie symbole: krzyż – w literze Ѧ (a); okrąg – symbol bożej wieczności w znakach Ѧ, Ѣ, Ѥ, ѧ, Ѩ (o, u, m, t, l); trójkąt – symbol świętej trójcy – w znaku Ѧ (jat) [1] str. 35-36.

Opinie o wieku również są różne. Według J. Dobrovskiego, alfabet głagolityczny został stworzony w XIII w. n.e., czyli centurie po tym jak Cyrylica była już w użyciu. J. Kopitar nie zgodził się i wskazał, że zaokrąglona głagolica jest starsza

niż uproszczona Chorwacka wersja, po czym Dobrovsky odwołał swój pogląd [1] str. 33.

FAKTY

Alfabet jest czymś złożonym i żadne z pism różnych ludów nie pozostało niezmienione od czasów ich powstania. Formy pewnych znaków zostały zmienione, a inne wyszły z użycia, z czasem nowe litery zostały dodane lub przejęte z innych alfabetów. Opis tych procesów znajdziemy w pracy starego Bułgarskiego pisarza C. Hrabara – „O pismenah” („O literach”) [2].

Propozycja, iż greckie pismo mogło mieć wpływ na głągolicę – święte słowiańskie pismo jest kusząca, ponieważ Cyryl, któremu przypisujemy stworzenie głągolicy urodził się w greckich Salonikach. Jest także 8 liter dziewięciowiekowego greckiego pisma kursywnego, które było wprowadzane stopniowo w Grecji w czasie IX w. n.e. po tym jak pismo uncjałowe było używane w oficjalnych dokumentach i korespondencji, to pokazuje jednocześnie pewne podobieństwa do ich głągolitycznych odpowiedników. Te litery to: δ, γ, ω, ε, ρ, ο, θ, φ (delta, gamma, omega, epsilon, rho, omikron, theta i phi).

Także parę hebrajskich znaków: א , ב , פ , ר , ש (a, b, p, r, š) ukazuje pewne podobieństwa ze swoimi głągolitycznymi odpowiednikami. Pozostałe pisma orientalne nie oferują żadnych znaczących dopasowań. Koptyjskie litery kopt (shei, hori, ti) ukazują podobieństwa z głągolicowymi ш, х, а (št, h, a) a samarytańskie litery samar (š, r, m) mogą przypominać głągolicowe ш, р, ст (š, r, št), (Tabela 2).

DYSKUSJA

Głągolicowe ш i х są niewątpliwie greckiego pochodzenia. Grecka litera γ przypomina głągolityczne g ale to nie oznacza, że Słowianie wzięli ją od Greków. Głągolityczne g jest bardziej podobne do runicznego znaku z Wielkiej Starej Bułgarii (Tabela 1). Głągolicowe г (g) różni się od starobułgarskiej runy г-podobnej tylko kątem względem

podstawy, który może być tylko stylistyczną osobliwością spowodowaną przez rozwój pisma. Zarówno głagolicowy oraz starobułgarski znak runiczny mają równe „zagięcia” (ramiona skrzyścone w równy kształt), podczas gdy grecki γ ma tylko jedno mocno „zakrzyścone” ramię.

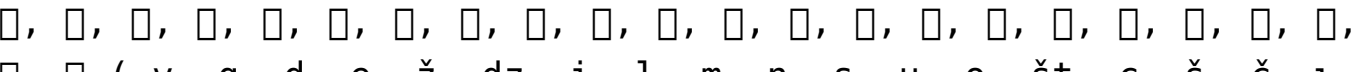
Kształt greckiej litery ρ jest taki jak głagolicowego ϣ (r), ale słowiańska litera jest odwrócona „do góry nogami” w taki sposób, że przypomina znacznie bardziej ra ze starożytnych linearnych pism.

Greckie δ wygląda jak połowa głagolicowego δ (d), ale znowu starożytne linearne pisma oferują lepsze dopasowanie – dwa. Jeśli głagolicowe δ byłoby pochodną greckiego δ , czemu po prostu nie stosowali tej litery?

Greckie o przypomina bardziej o z Cyrylicy niż głagolicowe □.

Więc ze wszystkich podobnych liter pomiędzy greką a głągolicą tylko głągolicowe α i β mogą być uznane za pewne zapożyczenie z greckiego alfabetu, więc trudno mówić o tym, że dwie litery stały się inspiracją dla całego alfabetu.

Nie zapominajmy także, iż istnieje ogromna różnica pomiędzy greckim pismem kursywnym a głagolicą. Babič głosi, że głagolica jest zbudowana z wielkich liter (jak pismo linearne A i B) natomiast grecki alfabet kursywny używa małych liter [1] str. 35.

Jest jeszcze inny ważny fakt, podważający twierdzenie Taylora i Jagiśa. Ziemię pomiędzy Północnym Kaukazem a wschodnimi brzegami Czarnego Morza były znane jako Stara Wielka Bułgaria [4] str. 47-48. W tym regionie, zamieszkanym w przeszłości przez Scytyjskie, Sarmackie i Trackie plemiona znaleziono starożytne runiczne pismo, przypominające głągolicowe litery (v, g, d, e, ž, dz, i, l, m, n, s, u, o, št, c, š, č, ъ, ě, en, on, jon i ižica).

Te znaki są datowane na I-III w. n.e. [5]. Muszę przyznać, że choć przypominają mocno głągolicowe litery, nic nie gwarantuje, że runiczne znaki miały taką samą wartość fonetyczną, jak ich odpowiedniki w głągolicy [Tabela 1]. W południowej Bułgarii podobne znaki zostały znalezione na mieczu datowanym na I-II w. n.e. [6] str. 48-59 Data ta może znacznie odbiegać od rzeczywistego wieku skryptu runicznego, runy mogą być znacznie starsze. Według mojej wiedzy okazało się, że pisane obiekty i inne znalezione w ich pobliżu nie były datowane za pomocą sposobu C-14, lecz tylko wstępnie. Wnioski naukowców oparto na przyjętej dacie pojawienia się Sarmatów na bułgarskiej ziemi około I w. p.n.e. Znaleźiska archeologiczne i historyczne źródła zaprzeczające tej dacie były ignorowane. Sarmatów nazywano członkami wielkiej Getyckiej rodziny, zamieszkujących od głębokiej starożytności Trację, podobnie Geci, którzy byli zwani Słowianami w VI w. Nikt nie liczy się z tym poważnym problemem chronologicznym. Starobułgarskie artefakty w tym rogi jelenia z napisami, są podobne do tych z ziem staro-Wenetyjskich. Bułgarskie przedmioty były datowane do VII w. n.e., podczas gdy wenetyckie pochodzą z V w. przed naszą erą. Luka wynosi około 1200 lat, ale runy są takie same jak Wenetycki znaki. To oznacza, iż było kulturalne pokrewieństwo pomiędzy Wenetami a Starobułgarami przed tym jak starożytne litery wyszły z użycia z Wenetyckiego pisma w I w. p.n.e. Dowodem na kulturalne pokrewieństwo jest fakt, iż w najstarszych źródłach Bułgarzy byli nazywani WNTRI [7] str. 21, które rozumiane jest jako Weneteri – wenetyckie plemię. Jednakże bułgarscy naukowcy interpretują WNTRI jako Hunogunduri ignorując antropologiczne badania M. Popova, który pokazał, iż bez wątpienia Bułgarzy są antropologicznie Słowianami, a nie Azjatami.

Tabela 1 przedstawia porównanie pomiędzy Scyto-Sarmackimi runami z I i III w. n.e. a głągolicowymi literami z IX w. n.e.

Propozycja Chernohostova, iż głągolityczne litery reprezentują chrześcijańskie symbole wydaje się mało prawdopodobna,

ponieważ jak już wspomniano, wiele z tych znaków (przynajmniej 23) było używanych przez Starobułgarskie plemiona wiele wieków przed przyjęciem chrześcijaństwa jako religii państwowej przez Słowian. Istnieje jednakże możliwość, iż niektóre z liter głągolicy są przedchrześcijańskimi symbolami religijnymi. Krzyż i okrąg są bez wątpienia starożytnymi solarnymi symbolami.

Sugestia Vondraka, Nahtigala i Fortunatova, że orientalne pisma miały wpływ na głągolicowe pismo, jest do przyjęcia na pierwszy rzut oka, ponieważ przede wszystkim istnieje źródło historyczne potwierdzające to, iż Cyryl odwiedził Chazarów [1] str. 15, którzy przynależeli w tym czasie do Judaizmu.

Tabela 1. Tabela porównawcza liter głągolicy i scyto-sarmackich runtabl. Opisy: G. s. v. – wartość fonetyczna litery głągolicy; R – scyto-sarmackie runy; SL – słowiańska łacina; G. – litery głągolicy; SLc – słowiańska cyrylica; L – litery łacińskie. Znaki 2, 8, 9, 11, 16, 23 są z pracy S. Rjabchikova [5], reszta pochodzi z pracy I. T. Taneva i M. Minkova [6].

Jak już zostało powiedziane hebrajskie litery (a, b, p, r, š) ukazują swoje podobieństwo z ich głągolicowymi odpowiednikami. Jednakże jeśli porównamy hebrajskie א – a, ב – b, פ – p, ר – r, i ש – š do głągolicowych Ɱ, Ɱ̇, Ɱ̈, Ɱ̉, Ɱ̊ (a, b, p, r, š) i do liter linearnych pism regionu egejskiego, widzimy że podobieństwo głągolitycznych liter do linearnych typu A i B jest znacznie większe niż do hebrajskich liter (Tabela 2).

Jak zostało wspomniane, inne orientalne pisma nie oferują żadnych istotnych podobieństw. Koptyjskie litery kopt (shei, hori, ti) ukazują podobieństwo z głągolicowymi Ɱ̊, Ɱ̋, Ɱ̌ (št, h, a) a samarytańskie š, r, m przypominają głągolityczne Ɱ̊, Ɱ̋, Ɱ̌ (š, r, št), (Tabela 2).

Linearne odpowiedniki głągolicowych liter Ɱ̊ (b – nr 30), Ɱ̋ (bl – nr 31), Ɱ̌ (ON – nr 37), i Ɱ̍ (JON – nr 38) są w rzeczywistości ligaturami różnych linearnych znaków (głągolicowe litery Ɱ̊, Ɱ̋, Ɱ̌, Ɱ̍ (b, bl, ON, JON) same w sobie

są także ligaturami). Ligatury były całkiem pospolite w linearnych inskrypcjach typu A i B. Przykłady widać na rys. 1.

Tabela 2. Porównanie alfabetów: głagolicy, greki, linearnego A, linearnego B, hebrajskiego, koptyjskiego i samarytańskiego. Opisy: tab2sv – wartość fonetyczna; G – litery głagolicy; Gr – litery greckiej kursywy; LA – litery pisma linearnego A; SLc – słowiańska cyrylica; SLl – słowiańska łacina; L – litery łacińskie; LB – litery pisma linearnego B; Heb – litery hebrajskie; Cop – litery koptyjskie; Sa – litery samarytańskie.

Fig. 1. Ligatury liter pisma linearnego A [8], tabele 1, 2, 3. Podsumowując, patrząc na Tabelę 2 możemy zauważyć, że alfabet grecki oferuje 8 analogicznych znaków dla głagolicy, hebrajski 5, koptyjski 5 i samarytański 2 natomiast linearny A ma 33 a linearny B 32 znaki odpowiadające kształtowi głagolicowych liter. To pokazuje przekonująco, które systemy pisanie są najbardziej zbliżone do siebie. Możliwej odpowiedzi na podobieństwa między głagolicą, greką, hebrajskim, samarytańskim i koptyjskim należy szukać w głębokiej przeszłości Bałkanów, w 6 do 4 tysiąclecia p.n.e., kiedy kwitły Vinča, Valci Dol, Karanovo, Gradešnitsa i inne pokrewne kultury. Twórcy tych kultur założyli również pierwszy system pisma na świecie, a to wydaje się, że wpłynęło na egejskie pisma liniowe i alfabet protokananyjski, z których następnie rozwinął się hebrajski, fenicki i Aramejski. Hebrajski wpłynął na alfabet samarytański a fenicki był prototypem alfabetu greckiego. Z kolei grecki alfabet wpłynął na koptyjski [9].

Migracja ludzi ze starych trakoscytyjskich ziem do Krety, Levantu a nawet do Egiptu (pierwszy okres przejściowy) w 3 i 2 tysiącleciu p. n. e jest potwierdzona przez odkrycia archeologiczne. Rozkład specyficznych rodzajów ceramiki (linearnych/wstęgowych ceramik, ceramiki sznurowej) i pojawienie się nowego typu pochówku (z poświęceniem koni), nowy typ domu itp. jasno wskazują przybycie nowej populacji w rejonie egejskim, Lewantu i północnego Egiptu podczas wczesnej epoki brązu. J. Best łączy te wczesne migracje z ekspansją

kultury kurgańskiej [10] str. 49-51. Niedawne badania genetyczne pokazują, że pewny genetyczny znacznik (R 1), typowy dla twórców kultury Kurhanowej jest obecnie znajdowany wśród ludności słowiańskiej. Znacznik ten jest obecny także wśród ludzi w Indiach oraz zachodniej Azji (ceramika linearna pojawiła się tam pod koniec 3 tysiąclecia p.n.e. ponad 3000 lat po pojawieniu się w Europie południowo-wschodniej), ale jest rzadki w Europie zachodniej [11].

Logicznym jest, że migranci, którzy przybyli z południowo-wschodniej Europy do rejonu egejskiego i Anatolii w 3 i 2 tysiącleciu p.n.e. mogli przynieść ze sobą także swój system pism i w ten sposób rozprzestrzenili wiedzę o piśmie pomiędzy wieloma ludami, które z kolei mogły stworzyć swoje własne alfabety, przystosowane bardziej do ich własnego języka. Z czasem różnice pomiędzy pismami przyniesionymi z Bałkanów a tymi pochodzącymi od nich stały się większe i większe jednakże pomimo to niektóre znaki zachowały pewne podobieństwa. Na przykład linearne(B) si odpowiada kształtowi głagolicowej š, fenickiej š i hebrajskiej š. linearne (B) ra odpowiada kształtowi głagolicowej r, fenickiej r i greckiej r. Linearne (B) tve odpowiada głagolicowej t (tvvrdo) i kananyjskiej t. a z kolei linearne (B) si, ra, two przypominają bardzo mocno grafemy ze znacznie starszego pisma Vinča.

Tabela 3 przedstawia porównanie pomiędzy Bałkańskim pismem neolitycznym a starożytnym systemem pism rejonu Egejskiego. Jak widać mamy tutaj 36 dopasowań pomiędzy NPB (Neolityczne Pismo Bałkanów) a linearnym A, i 30 dopasowań pomiędzy NPB a linearnym B.

Chociaż jest 5 tysięcy lat różnicy pomiędzy Neolitycznym Pismem Bałkanów a głagolitycznym wariantem z IX w. n.e., nadal można zaobserwować cechy wspólne między tymi dwoma systemami. Te dopasowania mają także odpowiedniki w linearnych pismach (Tabela 4).

Tabela 3. Porównanie neolitycznego pisma Bałkanów i skryptów

linearnych regionu egejskiego. Opisy: NSB – neolityczne pismo Bałkanów [12, 13]; LA – litera linearna A; LB – litera linearna B.

Moja sugestia jest taka, że starożytny system pisma Bałkanów był inspirującym źródłem wielu alfabetów i jest to potwierdzone przez kilku innych badaczy. R. Pešić który analizował Bałkański system pisma neolitycznego zauważył również, że alfabet Fenicki współdzieli 10 znaków ze znacznie starszym pismem Vinča [14] str. 513. Jest to całkiem logiczne by przyjąć, że ludzie, którzy zainspirowali Fenicki alfabet, musieli pochodzić z Bałkanów. W ostatnich latach coraz więcej naukowców przyznaje, że kadmijski mit przynależy bardziej do kultur paleobałkańskich niż do orientalnych [15] str. 60. Diodor Sycylijski, cytowany przez G. Sotirova [16], potwierdza, że Pelagianie byli pierwszymi, którzy wykorzystali litery kadmijskie.

Inny naukowiec, V. Georgiev, który analizował neolityczną pieczęć z Karanova, odkrył, że 8 znaków z tego starożytnego artefaktu ukazują podobieństwa ze 8 znakami kretańskiego pisma hieroglificznego. Georgiev zauważył również, że 6 znaków z tabletu z Gradešnitsa przypominają inne 6 znaków z najwcześniejszego kretańskiego systemu pisma [17] str. 157.

Tabela 4. Porównanie neolitycznego pisma Bałkanów, liter pisma linearnego A i linearnego B i znaków głągolicy □, □, □, □, □, □, □ (P, R, Š, A, C, Ě, E). Opisy: N. S. B. – neolityczne pismo Bałkanów; LA – litera linearna A; LB – litera linearna B; G. – litera głągolicy.

Ponieważ skrypty Gradešnitsa i Karanovo są znacznie starsze niż najwcześniejsze Kretańskie pisma, można stwierdzić, że kultury neolitycznych Bałkanów wpłynęły na starożytny minojskie piśmiennictwo.

Według V. Georgiev, kultury Vinca, Karanovo i inne pokrewne z nimi zostały stworzone przez Traków i Pelazgów [17] str. 192 i dokładnie ci Trakowie i Pelazgowie byli pośród twórców kultury minojskiej, według Hroznego [18] str. 219, 220. Nie należy zapominać, że zgodnie z Hermem [19] str. 61, Trakowie i

Pelazgowie stali się częścią Fenickiego narodu: mieszkanką ludzi morza i rdzenną ludnością Kanaanu.

Z archeologicznego punktu widzenia migracja Trakopelazgów do Regionu Morza Egejskiego (i Azji Mniejszej) może być dowiedziona przez tzw ceramikę taśmową, która na Krecie jest reprezentowana przez wielobarwną ceramikę z Camaro ze spiralnymi dekoracjami, pokazując przejście z motywów geometrycznych do motywów zaczerpniętych z natury [18] str. 219, 220. Statki z takimi motywami były obecne na Krecie przez cały XX i XIX w. p.n.e., ale na Bałkanach były w użyciu już w 5 tysiącleciu pne [20] (obiekty 11 i 12).

Trakowie i Pelazgowie należeli do tego samego wielkiego narodu. Według starożytnej tradycji najstarszych mieszkańców Europy Południowo-Wschodniej – Pelazgowie podzielili się na 3 główne grupy: Ilirowie (Weneci należeli do tej gałęzi) – mieszkający od Epiru po rzekę Po, Tracy – posiadający ziemie między Morzem Egejskim a górami Karpat i klasyczni Pelazgowie zamieszkujący Kretę, część Azji Mniejszej i Grecji kontynentalnej [21] str. 23-24.

Tabela 5. Porównanie wartości dźwięku liter głagolicy i wartości dźwięku liter pism linearnego A i B. Opisy: * – nienumerowana litera; # – dźwięk o nie określonej wartości; (?) – zakwestionowana wartość dźwiękowa; 64 – numeracja Chadwicka i wartość dźwiękowa.

Tabela 6. litery głagolicy podobne w formie i wartości dźwiękowej do znaków pisma linearnego A i B. Opisy: G – litera głagolicy; Gsv – wartość dźwięku litery głagolicy; Lasv – wartości dźwięku litery linearnej B; LA – litera linearna A; LBsv – wartość dźwięku litery linearnej B; LB – litera linearna B.

Ponieważ w późnej starożytności Trakowie byli utożsamiani ze Słowianami [4] str. 14, można logicznie założyć, że Pelazgowie i Ilirowie – krewni Traków mogą być też uważani za słowiańską odnogę.

Mając to wszystko na uwadze postanowiłem zrobić szczegółowe

porównanie alfabetu głągolicy z pismem linearnym A i B. Kiedy zrobiłem to zauważyłem, że 33 znaki z pisma linearnego A miały zaskakujące podobieństwo w kształcie z 33 znakami w alfabecie głągolicy (tabela 2). Tabela 5 przedstawia porównanie wartości fonetycznej pomiędzy językami głągolicą, linearnym A i linearnym B.

Tabela 6 i tabela 7 pokazuje bardziej jasno fonetyczne i kształtowe podobieństwa pomiędzy głągolicą a pismem linearnym A, B. Tabela 6 przedstawia znaki głągolicy, które posiadają podobieństwo w formie i wartości fonetycznej z linearnym A i B, a tabela 7 prezentuje znaki głągolicy podobne do znaków z linearnego A i B w formie, ale różniące się wartością fonetyczną.

Tabela 7. znaki głągolicy podobne w formie do znaków linearnych A i B, ale różniące się wartością dźwięku. Opisy: G – litera głągolicy; Gsv. – wartość dźwięku litery głągolicy; LAsv – wartości dźwięku litery linearnej A; LA – litera linearna A; LBsv – wartości dźwięku litery linearnej B; LB – litera linearna B; * – litera o nie ustalonej wartości dźwięku. Uwaga: litery głągolicy □, □, □, F, □ (g, g', l, f, th) nie mają żadnego odpowiednika w pismach linearnych – ani w formie, ani w wartości dźwięku.

Po odkryciu, że 20 znaków linearnych typu A i 23 znaków linearnych B są podobne do znaków głągolicy nie tylko w formie, ale również w wartości fonetycznej, porównanie zostało zrobione ze Starym bułgarskim systemem runicznym. Nie można stwierdzić, że wszystkie 13 znaki z rozety z Pliska (przypisana Starobułgarom) są niezwykle blisko w formie do 13 znaków linearnych typu A. Linearny B oferuje również 13 dopasowań z runicznym zapisem z Pliska (dwie bułgarskie runy przypominają głągolityczne znaki □, □ (št i ě), (Tabela 8).

Poza rozetą z Pliska są inne Stare bułgarski runy posiadające dopasowania w linearnych pismach, tabela 9.

Stopień formy i podobieństwa fonetycznego pomiędzy głągolicą i linearnym A i B jest zbyt wysoki by był zbiegiem okoliczności,

choć istnieją pewne fonetyczne odchylenia, na przykład: linearny B JO i głągolicowy JU; linearny B JE i głągoliczy Ž. Odchylenia te można wyjaśnić przez ogromną lukę czasową – ok. 2500 lat pomiędzy skryptami linearnymi a głągolicą z IX w. n.e. Nikt nie może oczekiwać, że fonetyka słowiańska z IX w. n.e. będzie dokładnie taka sama jak fonetyka słowiańska prawie trzy tysiące lat wcześniej. W takim długim czasie zmiany wystąpiły w każdym języku.

Tabela 8. Porównanie run z Pliski do skryptów linearnych regionu egejskiego. Opisy: P – runy rozety z Pliski; LA – znak linearny A; LB – znak linearny B.

Tabela 9. Porównanie kształtów run starobułgarskich i skryptów linearnych regionu Morza Egejskiego. Opisy: BR – runy starobułgarskie; LA – znaki linearne A; LB – znaki linearne B.

Tabela 10. Porównanie liter „cyprioticznych” (linearny C) z podobnymi (w formie i wartości dźwięku) literami linearnego A i C – cypriotyczny skrypt z okresu minojskiego. Opisy: Cypr – litera linearna C; Csv – wartość dźwięku litery linearnej C; Lasv – wartość dźwięku litery linearnej A; LA – litera linearna A.

Pomimo niewielkich (dla tak wielkiej różnicy czasu) różnic, głągolityczne pismo ukazuje dużo większe podobieństwo do linearnego A i linearnego B niż tak zwane linearne C (znanego także jako minojsko-cypryjskie) do linearnego A i B. 20 znaków linearnego A i 23 znaki linearnego B są podobne do znaków głągoliczy w formie i wartości fonetycznej, podczas gdy liniowy C ma tylko 9 znaków podobnych w formie i dźwięku do linearnego A – zapisu, od którego pochodzi linearny C [22] str. 54, Fig. 34 (patrz Tabela 10).

Ponieważ głągolica, jak również pismo runiczne z Starej Bułgarii i Scytosarmackie, ukazują niesamowitą bliskość ze starożytnym systemem pism regionu Egejskiego logiczny wniosek jest taki, że bez wątpienia głągolica jest związana z pismem linearnym A i B, stworzonym przez Trakopelazgów (Prasłowian) w 2 tysiącleciu p.n.e., a te z kolei pochodzą od dużo starszego

neolitycznego pisma Bałkanów (tabela 3, Tabela 4).

Ale choć nie można odmówić podobieństwa i powinowactwa głągolicy i starych bułgarskich run z pismem linearnym A i B, pozostaje dość poważny problem do zbadania – nie ma potwierdzonej ciągłości między linearnymi pismami Krety (XVIII-XII w. p.n.e.), scytosarmackimi runami (I-II w. n.e.) a starobułgarskim runicznym systemem (IV-VIII w. n.e.). Przerwa wynosi ponad 1200 lat, i w tym okresie nie istnieją potwierdzone (przynajmniej do tej pory) dokumenty, pisane literami protogłągolicy.

Ten problem chronologiczny można łatwo wytłumaczyć poprzez rodzaj materiałów z których zostały wykonane inskrypcje. W rzeczywistości tablety z pismem linearnym A i B zostały zachowane aż do czasów współczesnych tylko przez czysty przypadek. Zostały one wykonane z niewypalanej gliny, i tylko dlatego że były one narażone na nieumyślnie wywołane płomienie ognia, zostały utwardzone. Ten nowy stan pozwolił im przetrwać przez wieki. Właściwie większość dokumentów napisanych linearnymi pismami nie miały przetrwać długo, być może tylko jeden rok, lub dwa [22] str. 33.

Jeśli starożytni Słowianie wykorzystywali również łatwo psujące się materiały (na przykład drewno, kora, i/lub skóry zwierzęce) jest to całkiem normalne, że najstarsze dokumenty nie przetrwały. Dopiero w momencie, od kiedy zapisywano na kamieniach i metalowych przedmiotach pismo mogło zostać zachowane na wieki.

Według Chadwicka znaki pisma linearnego B miały być pisane z pomocą pędzla i tuszu (farby) [23] str. 27. Sądząc po ich eleganckim zaokrąglonym kształcie nie jest trudno uznać, że głągolica również miała być przeznaczona do pisania piórem lub pędzlem na gładkich materiałach, takich jak skóry zwierząt.

Wiemy o używaniu skór zwierzęcych w odległej przeszłości od Herodota. Zaświadcza on, że w starożytności kozie i owcze

skóry były używane do pisania i ten materiał był i wciąż w użyciu (V w. p.n.e.) na ziemiach nie-greckich [24] V-59. Ojciec historii nie określił jakie dokładnie były te kraje nie-greckie, ale wiemy, że sąsiadami Hellenów byli Trakowie, Pelazgowie i Macedończycy.

Starożytni Słowianie (w starożytności zwani Trakami według cytowanego przez Tsenova Simokatta [4] str. 16) znad góry Haemus byli hodowcami bydła. Dla takich ludzi skóry zwierząt nie były kosztownym materiałem. Przeciwnie były najbardziej praktycznymi i tanimi materiałami do pisania. Ale, jak już wspomniano, ten materiał psuje się bardzo łatwo i nic nie przetrwało. Podobny przykład to „drewniane książki” Hetytów. Żadna z tych książek nie przetrwała wieków, ze względu na ograniczoną trwałość [25] str. 128, gdzie kamienne i metalowe obiekty z zapisanymi hieroglifami Hetytów wytrzymały destruktywny wpływ deszczu, słońca, wiatru, a nawet ognia.

Tymczasowa wytrzymałość skór zwierząt przysparzała kłopotów naszym przodkom, ponieważ ważność dokumentów była krótka (kilka lat), a po tym okresie dokumenty o charakterze administracyjnym i tak byłyby zniszczone (spalone) przez właścicieli (jak Mykeńczycy zrobili z większością swoich zapisów [22] str. 33). Z przyjściem chrześcijaństwa sytuacja się zmieniła, teksty religijne były uważane za święte i zostały starannie konserwowane.

Innym powodem braku dokumentów zapisanych głagolicą pomiędzy XII w. p.n.e. a I w. n.e. mogą być niewystarczające badania. Na początku XX w. nikt nie podejrzewał, że w bułgarskiej ziemi będzie można znaleźć przedmioty mające 6000 lat, takie jak pieczęci z Karanova i tablety z Gradešnitsy. Ani nikt nie pomyślał, że na terytorium Bułgarii istniałyby próbki skryptów linearnych. Jednakże w drugiej połowie XX w. obiekty zapisane pismem linearnym A [26] i linearnym B [27] znaleziono w różnych miejscach Bułgarii. W 2006 roku archeolodzy Ovcharova znaleźli tablet z pismem datowany na 7000 lat [28] str. 15.

Bardzo trudno określić, kiedy dokładnie, protogłagolityczny system pisania został stworzony. Sądząc po tym, że głagolica z IX w. n.e. ma najwięcej dopasowań do alfabetu linearnego B, można powiedzieć, że najbardziej starożytna forma głagolicy zaczęły się pojawiać około XVIII-XVI w. p.n.e. i została rozwinięta przez wieki przez różne plemiona słowiańskie.

Jeśli około XV w. p.n.e. Prasłowianie z Europy południowo-wschodniej używali znaków protogłagolicy, były one prawdopodobnie sylabiczne podobnie jak te z linearnego A i B. W późniejszych czasach kiedy system pisma został opracowany znaki przyjęły wartość pojedynczych dźwięków, zamiast sylab jak w protogłagolicy. Taki proces jest bardzo dobrze wyjaśniony przez Chudinova [29] str. 500.

Po panowaniu Greków i Rzymian na ziemiach między Dunajem a Morzem Egejskim starożytne pismo mogło być zachowane tylko na terytoriach między Dunajem i Kaukazem, zamieszkałych przez Scytów, Sarmatów i Traków (Sinti i Meoti mieszkali w I w. n.e. na wschodnim wybrzeżu Morza Czarnego).

Podróż Cyryla na step Pontyjski (zdominowany w swoim czasie przez Chazarów) pozwoliła mu wejść w kontakt z głagolicopodobnymi runami i najprawdopodobniej te runy stały się źródłem inspiracji dla głagolicy. Przedtem Cyryl nie mógł wiedzieć o istnieniu pisma przypominającego scytosarmackie runy (tak jak o starożytnych egejskich linearnych skryptach), ponieważ zgodnie z naszą najlepszą wiedzą Grecy uczeni IX w. n.e. nie znali Minojskiego i Mykeńskiego systemu pisania.

Powodem wybrania przez Cyryla systemu zapisu Scytów, Sarmatów i północnych Traków było chyba to, że ich mowa była zbliżona do Słowian żyjących wokół Tesaloniki. Wiemy, że plemiona trackie Sinti zamieszkiwały południową Trację i region Morza Egejskiego w starożytności [30] (VII fragment 36, 45, 45), ale inna odnoga Sinti zajęła wschodni brzeg Morza Czarnego [23] - IV-28, (region ten był rządzony przez Chazarów w IX w. n.e.). Oprócz Sinti także Moezianie (utożsamiani wielokrotnie ze

starymi Bułgarami) zajęli różne terytoria: Azji Mniejszej, północnej Bułgarii i południowej Rumunii. Mówi się, że Aleksander Wielki pokonał Moesjanów i zmusił ich do migracji na północ [31] (Homatian, cytowany przez Żiwkova).

Ze względu na izolację (daleko od Greków i Rzymian) język starożytnych Słowian (którzy żyli na północ od Dunaju) pozostał mniej zanieczyszczony. Izolacja również pozwoliła im zachować archaiczne pismo, które po długim rozwoju było dobrze dopasowane do specyfiki mowy słowiańskiej. Cyryl musiałby tylko udoskonalić ten system zapisu tak, że byłby użyteczny dla wszystkich Słowian. Dzięki jego wysokiemu wykształceniu i podrójom do ziem zajętych przez Słowian, Cyryl był dobrze zorientowany, a to pozwoliła mu na utworzenie wspólnego pisma słowiańskiego mającego starożytną tradycję.

Obecne wyjaśnienie pochodzenia głągolicy jest zupełnie inne od tego, stworzonego przez Taylora i jego rówieśników, bo w czasie, gdy zakończyli swoje badania (Taylor – 1880, Jagić – 1884, Vondrák – 1893, Fortunatov – 1890) skrypty egejskie wciąż jeszcze były nieusystematyzowane i nierozszyfrowane. Wartość fonetyczna znaków alfabetu linearnego B stała się znana pod koniec 1950 roku i na początku 1960 roku. Pisarze XX w. Nahtigal (1941) i Kiparsky (1964) nie specjalizowali się w skryptach Morza Egejskiego i nie mogli wiedzieć o podobieństwach w kształcie i wartości dźwięku pomiędzy skryptami linearnymi a głągolicą.

Autorzy, którzy studiowali głągolicę nie znali wielu innych bardzo ważnych faktów:

1. Scytosarmackie runy I do III w. n.e. przypominają bardzo litery głągolicy [6] s. 48-59. Ta informacja stała się dostępna w 2006 roku.

2. W głębokiej starożytności Grecy uważali Scytów i Sarmatów jeden naród [32] II 2. 1-2 i Prokop świadczy, że Sarmaci byli odnogą wielkiej rodziny Trackich Getów [33] III, II, 2-8,

którzy zostali zidentyfikowani jako Słowianie (Tsenov [4] str. 14, cytując Simokatta)

3. Sarmaci mieli tę samą antropologiczną bazę jak starzy Bułgarzy [7] str. 50. Ci sami Bułgarzy zostali określani przez antropologów w 1930 roku jako przynależący do Słowiańskiego narodu [34] str. 170.

4. Scytowie zostali uznani (od wieków) za Prasłowian przez naukowców z carskiej Rosji [35] str. 154 (niestety po rewolucji październikowej prace te były tłamszone).

5. Trakopelazgowie mieli własne pismo długo przed Wojną Trojańską (D. Siculus, cytowany w [16]).

6. Na pisma linearne regionu egejskiego wpłynęło neolityczne pismo Bałkanów, Tabela 3.

7. Trakopelazgowie byli twórcami kultury minojskiej [18] str. 219.

8. Trackie nazwy osobowe i nazwy bóstw znajdują się w zapisach linearnych A i B [15] p. 17-21, nie zapominajmy także o Etonimie ENETIJ0 [36] str. 543.

9. Ludzie, którzy w głębokiej starożytności migrowali na Kretę, musieli przybyć dużymi wydrażonymi kajakami (podobnymi do tych używanych przez współczesnych Macedończyków z Prespa) [37] str. 91.

10. W czasach neolitu takie łodzie były używane na terytorium Wenetów, którzy zamieszkiwali region pomiędzy Alpami a Morzem Adriatyckim [38] str. 79.

11. Słowiańscy Macedończycy są genetycznie bliżej Kreteńczyków niż Greków [39]

12. Na starych Wenetyjskich ziemiach (Padwa) istniały głągolicopodobne znaki w V w. p.n.e., jak widać na Wenetyjskich zapisach PA 28. (znak przypomina Ž głągolicy (Život) [40].

Dodatkowo znaki z ceramiki z Villa Novy [14] str. 57 przypominają znaki linearnego A [8], tabela 3.

Na koniec – językoznawstwo dowodzi migracji starożytnych Słowian. Na początku XX w., R. J. Conway odkrył ciekawe podobieństwa pomiędzy językiem wenetyjskim a eteokreteńskim [41] str. 125. Hrozny odkrył powiązania między kreteńskimi toponimami a toponimami z ziem Trakopelazgów [18] s. 219-220.

Nie zdając sobie sprawy z tak wielu ważnych szczegółów, naukowcy którzy badali głągolicę w XIX i XX w. opierali swoje twierdzenia na niewystarczających i bardzo ograniczonych danych, dlatego nie udało im się odkryć prawdziwego pochodzenia głągolicy.

WNIOSKI

Podobieństwo 33 znaków alfabetu linearnego A (20 w formie i dźwięku, 13 tylko w formie) i podobieństwo 32 znaków linearnego B (23 w formie i dźwięku i 9 tylko w formie) z literami głągolicy nie jest tylko niezwykłym zbiegiem okoliczności, ale jedną z wielu informacji, które są potwierdzeniem obecności słowiańskich ludów w Europie Południowo-wschodniej w odległej starożytności. Pomimo, że wypędzeni z ich własnych ziem, Prasłowianie zachowali pismo, a nawet rozwinęli je w nowych siedzibach – dalej na północy (ziemie między wschodnim brzegiem Morza Czarnego a Kaukazem), z dala od swoich wrogów.

„Stworzenie” głągolicy było tylko średniowieczną przeróbką, rodzajem odnowienia. Najprawdopodobniej Cyryl wybrał skrypty runiczne trackich plemion z północy, ponieważ ich mowa została zachowana nieskażonej przez obce wpływy formie.

Mamy nadzieję, że dalsze badania dadzą nam więcej danych o rzeczywistym wieku głągolicy. Starożytne rękopisy lub artefakty zdobione literami głągolicy pokażą rozwój tego osobliwego pisma słowiańskiego. Szczęśliwy traf może dać nam odkrycie tzw Miedzianej książki, zapisanej znakami z różnych

grup wiekowych: Vinca, linearny A, głągolica [42]. Ten osobliwy obiekt jest z całą pewnością nie jedynym, który będzie można znaleźć na ziemiach słowiańskich.

To co mamy dzisiaj to nie mało. Nie znamy całej historii, ale nawet fragmenty są przekonującym świadectwem wysokiego poziomu kultury naszych przodków – Prasłowian.

PODZIĘKOWANIA

Jestem bardzo wdzięczny prof dr A. Perdih, który prowadził mnie przez wszystkich trudne chwile podczas tworzenia tego dokumentu. Wyrazy uznania dla recenzentów za konstruktywną krytykę i dobre rady. Jestem również wdzięczny Emmy za jej bezwarunkowe poparcie, oraz podziękowania dla Ivy i Dimitra, którzy pomogli mi znaleźć ważne źródła historyczne.

Autorstwo: Paweł Serafimow

Tłumaczenie: Falkonidas

Źródło oryginalne: korenine.si

Źródło polskie: Falkonidas.wordpress.com

PRZYPISY

[1] V. Babič, „Učbenik stare cerkne slovanščine, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani”, Oddelek za slovenistiko, Ljubljana 2003, pp 33-36.

[2] http://en.wikipedia.org/wiki/Chernorizets_Hrabar – Aug. 2007.

[3] H. Lunt, „Old Church Slavonic grammar”, Mouton & Co., Printers, The Hague, 1996, p. 16.

[4] G. Tsenov, „Praotechestvoto i praezika na Bulgarite”, Heliopol, Sofia, 2005, p. p. 47-48 (Г. Ценов, „Праотечеството и прaeзика на българите”, Хелиопол, София, 2005).

[5] S. Rjabchikov, „Preliminary report on the Proto-Slavonic writing system”, <http://www.public.kubsu.ru/~usr02898/sl27.htm>

– Aug. 2007.

[6] I. Ivanov. M Minkova (ed. I. Karajotov), „Ortografichna analogija mezu glagolicheskite bukvi i sarmatskite runi, po materiali ot mogilata Roshavata Dragana, mestnosta Chatalka, Starozagorsko“, Izvestija na muzeite ot Jugoiztochna Bulgaria, Burgas, 2006, p. 48-59.

[7] G. Bakalov, P. Delev, A. Stamatov, A. Fol, „Podbrani Izvori za Bulgarskata Istoria“, Tangra, TanNakRa, Sofia, 2002, p. 50 (Г. Бакалов, П. Делев, А. Стаматов, А. Фол, „Подбрани Извори за Българската История“, Тангра, ТанНакРа, София, 2002), p. 21, p. 50.

[8] „Inscriptions in the Minoan Linear Script of Class A“ (ed. W. C. Brice, from the notes of A. Evans and J. Myres), Oxford University Press, London, 1961

[9] <http://proel.org/alfabetos/copto.html> – Aug. 2007

[10] S. von Reden, J. Best, „Auf der Spur der ersten Griechen, Woher kamen die Mycener?“, DuMont Buchverlag, Köln, 1981, p. p. 49-51

[11]

http://www.en.wikipedia.org/wiki/Kurgan_hypthesis#Genetics

[12] <http://www.omniglot.com/writing/vinca.htm> – date of last insight – Oct. 2007

[13] <http://www.prehistory.it/ftp/winn.htm> – date of last insight – Oct. 2007

[14] J. Šavli, M. Bor, I. Tomažič, „Veneti –First Builders of European Community“, Editiones Veneti, Wien, 1996, p. 513

[15] K. Porozhanov, „Obshtestvo i darzhavnost u trakite“, Studia Thracica 6, BAN, Sofia, 1996 (К. Порожанов, „Общество и държавност у траките, “ Студия Тракика 6, БАН, София, 1996)

[16] [http://www.ziezi.net/sotiroff.html#4\(ref.nr.54\)](http://www.ziezi.net/sotiroff.html#4(ref.nr.54)) – Aug. 2007

[17] V. Georgiev, „Trakite i tehniya ezik“, BAN, Sofia, 1977, p. p. 157-192 (B. Георгиев, „Траките и техния език“, БАН, София, 1977)

[18] B. Hrozny, „Ancient History of Western Asia“, India and Crete, Artia, Prague, p. p. 219-220

[19] G. Herm, „Die Phöenizier“, Econ Verlag, Düsseldorf, 1974, p. 61

[20] „Muzei I Pametnitsi na Kulturata v Nova Zagora“ (katalogus), Meditsina i fizkultura, Sofia, 1983 („Музеи и паметници на културата в Нова Загора“, Медицина и физкултура, София, 1983)

[21] V. Duruy, „The World of the Legendary Greece“, Leon Amiel Publ. Edition Minerva, Geneve, 1975, p. p. 23-24

[22] J. Chadwick, „Linear B en verwante schriften“, Fibula/Uniboek, Houten 1990, p. p. 33-54

[23] J. Chadwick, „The Mycenaean world“, Cambridge University Press, Cambridge 1976, p. 27

[24] Herodotus, „Histories, Wordsworth Editions Limited“, Hertfordshire, 1996, V-59

[25] O. R. Gourney, „The Hittites“, Richard Clay & Company, Ltd Bungay, Suffolk, 1964, p. 128

[26] <http://www.croraina.com/thracia/ovchaorov/index.html> – Aug. 2007

[27] A. Fol, K Jordanov, K Porozhanov, V Fol, Ancient Thrace, Balkan Press, Sofia, 2000

[28] J. Dimitrova, Napipvat choveshko zhertvoprinoshenie varhu plocka s pismenost na 7000 g., 24 Chasa (Bulgarian newspaper),

4 Augustus, 2006, p. 15. (И Димитрова, Напипват човешко жертвоприношение върхуплочкасписменостна 7000 г. 24 Часа, 4 август, 2006 стр. 15)

[29] V. A. Čudinov, „Zagadki Slavjanskoi Pismenosti“, VECHE, Moskva, 2002, p. 500 (В. А. Чудинов, „Загадки Славянской Письмености“, ВЕЧЕ, Москва, 2002)

[30] Strabo, „Geography VII“, Harvard University Press, London, 1995, fr. 36-45a

[31] D. Homatian, cited by E. Zhivkov in: <http://www.ziezi.net/sotiroff.html#8> -Aug. 2007

[32] Strabo, „Geography II“, Harvard University Press, Cambridge, 2000, II, 2. 2-1

[33] Procopius, „History of the wars“, Harvard University Press, Cambridge, 2000, II-2-5

[34] G. Tsenov, „Krovatova Bulgaria i pokrastvaneto na Bulagrite“, Zlaten Luv, Plovdiv, 1998, p. 140 (Г. Ценов, „Кроватова България и покръстването на Българите“, Златен Лъв, Пловдив, 1998)

[35] A. L. Mongait, „Archaeology of USSR“, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, 1961, p. 154

[36] J. Chadwick, „Documents in Mycenaean Greek“, Cambridge University Press, Cambridge, 1973, p. 543

[37] R. W. Hutchinson, „Prehistoric Crete“, Penguin Books Ltd, Harmondsworth, Middlesex, 1962, p. 91

[38] „Steps into the Past“, Treasures from the archaeological collection of the National Museum of Slovenia. p. 79.

[39] A. Arnaiz-Villena, K. Dimitroski, A. Pacho, J. Moscoso, E. Gómez-Casado, C. Silvera-Redondo, P. Varela, M. Blagoevska, V. Zdravkovska, J. Martín, „HLA genes in Macedonians and the

sub-Saharan origin of the Greeks", Tissue Antigens 2001, 57, 118–127; cf.:
<http://www.makedonika.org/processpaid.aspcontentid=ti.2001.pdf>

[40] <http://www.members.tripod.com/adolfozavaroni/padua.htm>

[41] R. J. Conway, „Annual of the British School at Athens“, year 1902, p. 125

[42]

<http://makedonskosonce.com/broevis/2003/sonce/451/Text08.htm>